

Småbiotopernes betydning for dyrelivet på din ejendom

Biolog Niels Kanstrup
 Dansk Jagtakademi
 nk@danskjagtakademi.dk

Der findes ikke nogen præcis definition af begrebet ”småbiotop”. Det ligger dog indbygget, at der er tale om en arealmæssig begrænset biotop, der ligger i et større kultiveret landskab og her som oftest repræsenterer resterne af tidligere større biotoper. Begrebet ”biotop” bruges i flæng med ”habitat”. Begge kan på dansk opfattes som et levested for bestemte arter eller artssamfund. De udgør ikke et økologisk hele men kan ses som dele af egentlige økosystemer. Deres betydning ligger frem for alt i et samspil med det omkringliggende dyrkede landbrugsland, øvrige småbiotoper og egentlige økosystemer.

Der er tradition for at opdele småbiotoper i henholdsvis *tørre* og *våde* samt *areelle* og *lineære*. Et typisk eksempel på en tør areel småbiotop er en mindre skov, eventuelt en beplantning designet særligt til vildt- og jagtformål (en såkaldt remise). En tør lineær småbiotop er f.eks. et læhegn, en markvej eller en vildtstrib. Et eksempel på en våd

areel småbiotop er en sø eller et vandhul, eventuelt en tidlige-
 re mergelgrav. Åer, vandløb og grøfter udgør de våde lineære småbiotop.

Typerne af småbiotoper spiller ikke mindst efter denne opdeling forskellige roller i det samlede økosystem i det åbne land. Afhængigt af, om områderne er tørre eller våde, tiltrækker de forskellige plante- og dyrearter. Jo bredere og mere varieret artssammensætningen er, desto større stabilitet. Kan der opnås en mosaik af både tørre og våde biotoper, skabes en endnu bredere platform. De areelle og lineære biotoper spiller hver deres rolle særligt i forhold til at give sammenhæng i det samlede økosystem. Her er de areelle typisk såkaldte trædesten, der mindsker vandringsafstandene over åbne og stærkt monotone dyrkningsflader. Lineære binder tilsvarende landskabet sammen for både mindre og større organismer, idet de udgør sammenhængende vandringsveje og ledelinjer.

Dyrelivet i landbrugslandet og i naturen i øvrigt har en række behov, som groft set kan inddeles i tre hovedkategorier: Føde, dækning og transport.

Føden udgør den næringsressource, som alle organismer er afhængig af. Den bliver ofte kun vurderet kvantitativt, men det er afgørende, at den også anskues i form af fødens kvalitet. Nye danske undersøgelser påviser sommersult hos harer på grund af for ensidigt udbud af hareføde eller mangel på samme. Også fugle er afhængige af et bredt fødeudbud, og yngel kan kun overleve, hvis der findes proteinerige insekter. Variationen af dyrelivets fødeudbud er med andre ord afgørende.

Dækning er tilsvarende et helt centralt element, som beskytter dyrene mod vejrlig og prædatorer og desuden skaber et mikroklima, der støtter det brede, grundlæggende plante- og dyreliv. Ligesom føden skal dækning ses såvel kvantitativt som kvalitativt. De fleste landbrugsafgrøder udgør en mas-

siv dækning i sommerhalvåret, men ofte så massivt, at stort set ingen dyr kan udnytte den. Undersøgelser har godtgjort, at plejesporene i intensivt dyrkede marker af f.eks. hvede og raps er afgørende for, at fugle som f.eks. sanglærke overhovedet bruger arealet. Åbne områder er altså mindst ligeså vigtige som områder med dækning. Et specielt element er, at dækning, der er åben nederst, men som skaber en skærm – altså en slags halvtag, der beskytter mod regn og prædatorer, er meget hensigtsmæssig.

Transport er en vigtig og måske den vigtigste faktor for de fleste arter af både planter og dyr, idet den er en forudsætning for at udnytte levestedets øvrige ressourcer i form af føde og dækning. Samtidig er den vigtig i forhold til at sikre social, kønslig og genetisk dynamik i en bestand. Og transport er frem for alt vigtig for at sikre samspil mellem delbestande. Mange af landbrugslandets dyrearter er såkaldte ”katastrofearter”. Udefrakommende faktorer kan få bestande til at bukke under lokalt nærmest fra dag til dag. Her er det vigtigt, at der er forbindelse til nabobestande, der kan være basis for genindvandring. Øget fragmentering og forringede muligheder for dyrelivet for at transportere sig er formentlig den mest betydningsfulde årsag til, at en række af det åbne lands dyrearter er i tilbagegang.

I alle disse mekanismer spiller småbiotoperne en nøglerolle. De kan, hvis de forvaltes rigtigt, være både dyrelivets spisekammer, gemmested og transportvej. Men det kræver, at der tages hensyn til variation og sammen-

hæng.

Vildtpleje på ejendomsniveau foregår som regel på landbrugets præmisser. Småbiotoperne ligger der, hvor de er mindst i vejen. Mange biotoper, såsom f.eks. vildtstriber, flyttes fra år til år afhængig af formalia om udtagning og ønske om bekæmpelse af ukrudt. Og langt de fleste småbiotoper er i kraft af deres ringe størrelse intenst påvirket af dyrkningen på de tilgrænsende områder. Gødskning og pesticidafdrift er her med til at holde plante og dyreliv på et relativt monotont stadie, hvor med den økologiske bredde, der giver kvalitetsføde til det højere dyreliv, kommer til at mangle.

Vil man styrke småbiotopernes værdi, skal man tænke i områdernes grundlæggende betydning som fødesøgningsområder, dækningssteder og transportveje. Og det er vigtigt at tilgodese alle tre elementer. De udgør så at sige en taburet med tre ben.

For fødesøgningsområderne er det vigtigt over tid at få høj grad af diversitet. Det opnås kun ved at få alder på biotopen og ved at undgå for massiv påvirkning af gødskning og sprøjtning. Bevarelse af gamle biotoper er derfor vigtig. Og sprøjte- og gødskningsfrie zoner rundt om biotoperne støtter dyrelivet uden, at det nødvendigvis giver en voldsom udbyttenedgang. Ydermere er det vigtigt, at småbiotoperne er lysåbne, og at der sikres solbeskinnede områder ikke bare i kanten af men også inde i f.eks. remiser. Og frem for alt er det vigtigt, at småbiotoperne ses i helikopterperspektiv, således at de bevares og udvikles som et netværk, der giver landskabet sammenhæng. ■